

Máhccetgo ruoktot?

Sámi ja inuihta realisttalaš nuoraidrománaid queer interseksuvnnalaš representašuvdna, identitehta ja kritihkka

SAIA MARILENA STUENG

Dán artihkkalis guorahalan sámi ja inuihta realisttalaš nuoraidrománaid queer interseksuvnnalaš representašuvdna ja identitehtagiedahallama nuorra sámi árvvoštalliid vuostáiváldimiin. Dát temáhtalaš guorahallan ovdanbuktá mo realisma doaibmá girjjálašvuoda gaskaoapmin, ja mo dat boktala lohkki beroštumi queer-áššiide. Teoriijan lea eamiálbmogiid ja sámi interseksuvnnalaš queer-dutkan ja realisttalaš nuoraidrománaid girjjálaš iešvuodaid dutkan. Š-nuoraidmagasiinna, Girjemiela ja Tjállegoadi árvvoštallit buktet románaid queer váldopersovnnaid vásáhusaid servodatdássái románain *Ihpil – Láhppon mánáid bestejeaddji* (Skåden 2008), *Himlabrand* (Åstot 2021) ja *Homo Sapienne* (Korneliusen 2018 (2014)). Árvvoštalliid vuostáiváldin lea čielga dekoloniála proseassa mas čuvgehit interseksuvdna gaskal dan ahte leat eamiálbmot ja queer.

Fáddásánit: Sámi kritihkka, queer-dutkan, inuihta girjjálašvuoha, realisttalašvuoha, representašuvdna, interseksuvnnalaš identitehta

1 Láidehus

Girjjálašvuoda áсахussii gullet čállit, teavsttat, lohkkat, árvvoštallit, gaskkusteaddjit ja viiddit geahčastagas vel iešguđetge buvttadanbirrasat, mediat ja organiserejuvvon oktavuodát gos girjjálašvuoda lohkan ja gulahallan dáhpáhuvvá (vrd. Smidt ja earát 2013). Lohkki ja girjjálašvuoda almmolašvuoha leat dehálaš oassin sámi ja eamiálbmogiid girjjálašvuoda áсахusas, mat eai leat doarvái ollu dutkojuvvon. Dán dutkanartihkkalis guorahalan sámi ja inuihta realisttalaš nuoraidrománaid árvvoštallamiid, mo dat giedahallet queer-representašuvdna ja identitehta.

Lea stuorra dárbu dutkat sihke sámi vuostáiváldimiid ja erenomážit sámi nuoraid girjjálašvuoda vuostáiváldimiid. Oahpaheaddjin

lean váillahan sohka beali mánggalárganvuoda girjjálašvuodadutkama. Maiddái sámi queer-dutkan lea unna dutkansuorggáš man áinnas sáhtášii viiddidit. Sámi ja eará eamiálbmogiid girječállit čállet nuoraidrománaid main leat queer váldopersovnnat ja vásáhusat, muhto mo son nuorat vuostáiváldet dáid narratiivvaid? Dan ovdanbuvttán dán artihkkalis.

Sámi girjjálašvuoda sohka bealdutkan ii leat áibbas ođđa fuomášupmi, earret eará Vuokko Hirvonen (1999), Rauna Kuokkanen (2007) ja Berit Margrethe Oskal (2015) leat gállán sámi girjjálašvuoda sohka bealdutkama bálgáid. Dás deattuhan erenomážit Oskala (2015) masterdutkosa, mii lea vuosttas sámi girjjálašvuodadutkan mii sáme gilii gieđahallá justa queer-gažaldagaid ja sámi heteronormatiivvalaš čáppagirjjálašvuoda. Oskal geavaha sihke queer- ja eamiálbmotteoriija vuodđun diskursadutkosis man boadusin lea ahte sámi čáppagirjjálašvuodta lea erenomáš heteronormatiivvalaš mas lea stuorra ovdánahttinmunnii sámi queer-olbmuid ja sin vásáhusaid ovddasteami dáfus.

Dán dutkanartihkkala teoriijan lea eamiálbmogiid ja sámi queer girjjálašvuodadutkan. Oskala (2015) masterdutkkus *Garra boját ja fiinna nieiddat – Heteronormativitehta sámi čáppagirjjálašvuodas* ja Cherokee eamiálbmotgirjjálašvuoda professor Daniel Heath Justice (2018) girji *Why Indigenous Literature Matters* leat teoriija vuodđun, ovttas eará sámi queer ja interseksuvnnalaš dutkamiiguin. Dán temáhtalaš dutkosis guorahalan golmma realisttalaš nuoraidromána árvvoštallama, das to mun ságastalan mo dát árvvoštallamat sáhttet ovddidit *queering* ja dekoloniserema. Nuoraidrománaid árvvoštallamat maid guorahalan, leat *Ihpil – Láhppon mánáid bestejeaddji* (Skåden 2008), *Himlabrand* (Åstot 2021) ja *Homo Sapienne* (Korneliussen 2018 (2014)) almmuhuvvon árvvoštallamat.

Dán artihkkalis leat mus dát dutkangažaldagat:

1. Mo árvvoštallet nuorra sámi lohkkat sámi ja inuihta queer realisttalaš nuoraidrománaid?
2. Mo sáhtta queer ja eamiálbmotdidolašvuodta girjeárvvoštallamiin ovddidit *queering* ja dekoloniála proseassaid?

2 Realisttalaš nuoraidrománaid vejolašvuodát ja identitehtahábmen

Realisttalaš nuoraidrománaid váldodovdomearkkat leat ahte romána muitalus lea (norbma)duohtavuoda máilmmis mii lea luohtehahti, dat váldá ovdan guovddáš ja hástaleaddji áššiid nuoraid árgabeaivvis, ja nuorra lohkkat dovdet ahte romána govvida otnábeaivvi ja dálá máilmmi. Realisttalaš prosas leat detáljat dehálaččat, ovdamearkka dihtii mojít ja olbmuid fysalaš láhtten. Roland Barthesa (1980) mielde ráhkadit dahje sisttisdollet detáljat duohtavuoda, detáljain lea duohtavuodaeffeakta. Realisttalaš girjjálašvuoha giedahallá maid áššiid mat dáidet leat čihkosis, dahje ovdanbuktá áššiid ođđa geahčanguovllus, nugo ovdamearkka dihtii romána *Himlabrand* (Åstot 2021), mii giedahallá badjebártniid homofiila suollemas ráhkisvuoda. Realisttalaš girjjálašvuoha hástala lohkki, nu guhká go dat adno realisttalažžan (Nes & Slettan 2020).

Váldopersovdna lea measta álo nuorra olmmoš, dávjá maiddái mun-muitaleaddji, gii addá románii nuoraidgiela. Dát nuoraidgiella boahát čielgasepmosit ovdan replihkain ja siskkáldas monologain. Autenttalašvuoha lea dehálaš realisttalaš nuoraidrománain, ja beaivegirjerománat lea maiddái dábálaččat dán šanjeris. Lea maid dábálaš ahte realisttalaš nuoraidrománat leat preseanssas čállojuvvon nuoraid perspektiivvas, nu mo ovdamearkka dihtii *Ihpil – Láhppon mánáid bestejeaddji*, *Himlabrand* ja *Homo Sapienne*. Nes ja Slettan (2020: 39) cealkiba: «Teavsttas vuhtto ahte dat dáhpáhuvvá dás ja dál, ja ahte teavstta horisonta sáhtta leat hui lahka nuorra lohkki horisontta»¹.

Nuoraidrománain ja erenomážit realisttalaš nuoraidrománain lea identitehta guovddáš ášši. Váldopersovdna deaivvada hástalusai-guin, vuostálasvuodaiguin ja vásiha roasuid, ja dan lánhakai son áddegoahat sihke iežas ja máilmmi buorebut. Åsfrid Svensena (2001) mielde lea dát proseassa sihke kultuvrralaš ja individuálalaš proseassa sihke váldopersovdnii ja lohkkái. Svensen (2001: 207) gohčoda dán proseassa identitehtanannejeaddji dáhpáhusráidun.

1 Mu jorgalus dárogielas: «Teksten får skin av at dette hender her og no, og tekstens horisont kan ligge nær opp til den unge leserens horisont» (Nes & Slettan 2020: 39).

Nuoraidrománat čuvvot áinnas narratiivvalaš bajásgeassinromá-
naid (dárogiillii *danningsromaner*) vuodđdominstara: ruoktu – eret – ruok-
tot. Proseassas váldopersovdna luvve iežas eret oktavuodain gos lea,
leažžá dál bearrašis, sosiála vuordámušain dahje vurdojuvvon sohka-
bealrollain. Son luvve iežas friddjan mas nu, vai gávnašii ja máhčašii
odđa oktavuhtii. Dat psykologalaš lahkoneapmi láhčá oaivilohcaleami,
identitehta ovdáneami ja láddama ovdanbuktojuvvon siskkáldas mátk-
kis (Nes & Sletten 2020: 39). Realisttalaš girjjálašvuoha mii gieđahállá
servodatáššiid, gohčoduvvo sosiála realisttalaš girjjálašvuohtan.

Máilmmi jođánis rievdamis lea maid realisttalaš nuoraidgirjjálaš-
vuoda dovdomearkan šaddan digitála gulahallan ja máilbmi. Dálá
áiggi nuoraidrománain lea dábálaš ahte dialogat ovdanbuktojuvvo-
jit teakstadieđuid ja bloggačállošiid bokte, nu mo ovdamearkka dihtii
Ihpil – Láhpon mánáid bestejeaddji -girjjis (Skåden 2008) mas váldo-
persovdna siskkáldas monologat ovdanbuktojuvvojit bloggateavsttaid
bokte, muhtinlágan beavegirjehámis. Dát nuoraidromána almmuhuv-
vui álggos bloggahámis interneahatas (Lieungh 2011) ovdal go girječáli
Sigbjørn Skåden almmuhii dan girjin ja manjel miedihii čállán romána
ja blogga pseudonymain Ihpil. Erenomážit Niviaq Korneliussena (2014)
Homo Sapienne -románas leat teakstadieđut oassin dialogain, mii maid
nanne romána realisttalaš iešvuodaid ja luohttámuša.

Mii lea identitehta? Identitehta sátni bohtá latiinnagiela sánis
idem, mii mearkkaša seammalágan, namalassii mo olmmoš dovda
seammaláganvuoda iešguđetge diliin (Illeris ja earát 2002: 45). Sáht-
tá maid earuhit persovnnalaš ja sosiálalaš identitehta. Persovnnalaš
identitehta lea mo mii čilget iežamet, ovdamearkka dihtii vielljan,
skibirin, moarsin ja nu ain. Sosiálalaš (kollektiivvalaš) identitehta lea
ges gullelašvuoda birra, ovdamearkka dihtii gullat muhtin sohki, jov-
kui, kultuvrii ja nu ain. Go áigut gávdat persovnnalaš identitehta, de
jearrat «Gii mun lean?», ja go áigut gávdat sosiálalaš identitehta, de
ges jearrat «Geat mii leat?» (Vignoles ja earát 2011: 2–3). Identitehta
hábmenseassa dáhpáhuvvá eanas nuorravuodas (Illeris ja earát
2002: 45). Eará identitehta-definišuvdna lea mun-dovdu birra, ja mo
nuorra olbmui sáhtá leat identitehtaroassu, go mun-dovdu cuovkana.
Áigeperspektiiva lea dehálaš identitehtas. Jus olmmoš ii dovda iežas

seammaláganin go earát, ovdamearkka dihtii ii juogat seamma eallin-oainnu, árvvuid ja beroštumiid go dat joavku dahje kultuvra masa gullá, de sáhttá jávkat olbmo identitehta (Krange & Øia 2005: 53–54).

Eamiálbmotgirjjálašvuoda professor Daniel Heath Justice (2018) čállá ahte eamiálbmogiid duohtavuodagiedeahallan dahje realisma sáhttá spiehkastit koloniála álbmoga ja eurooarjemáilmmi materialisttalašvuoda realismagiedeahallamis (Justice 2018: 142). Dán sáhttá viiddidit sámi oktavuhtii, go ii buot sápmelaččainge leat justa seamma oktasaš duohtavuodaáddejupmi juohke áššis (vrd. Stueng 2024b). Dat maid váikkuha realisttalaš nuoraidgirjjálašvuhtii, ja maiddá dasa maid lohkki atná luohtehahttin, duohtan ja realisttalažžan (vrd. Justice 2018; Crenshaw 1991; Stueng 2024b). Realisttalaš nuoraidgirjjálašvuoda teoriija kritihkkan lea ahte dat viggá čájehit objektiivvalaš spedadjalas-tima servodagas gos mii eallit. Nuoraidrománaid servodagaid objektiivvalašvuoda leahkima ii sáhte meroštallat nu oktageardánit, danne go realisma ii leat objektiivvalaš, muhto baicce relatiivvalaš. Duohtavuoda narratiiva ii sáhte leat objektiivvalaš (vrd. Stueng 2024b). Go eamiálbmogat ja eamiálbmogiid vásáhusat govahallojuvvojit girjjálašvuodas man ieža leat čállán, de sáhttá cuvket eamiálbmogiid koloniála stereotiippalaš govvideami (Justice 2018).

3 Eamiálbmogiid queer girjjálašvuodadutkan

Oarjemáilmmi ja eará eamiálbmogiid queer-dutkan dahje sohka-bealdutkan lea vuolgán feministtalaš dutkamis. Butler (1990) oaivvilda ahte sohka-bealnorpmat leat fápmohasaid norpmat, nuppiiguin sániiguin daddjon: fápmohasaid norpmat adnojuvvojit servodaga norbman. Sarah Hunt ja Cindy Holmes čilgeba ahte doahpagat *dekoloniseren* ja *queering* gullet oktii, ja dat leat aktiivvalaš ja kritihkalaš juohke-beaivvalaš práksisat mat dáhpáhuvet iešgudetge áiggiin ja báikkiin (Justice 2018: 103; Hunt & Holmes 2015).

Doaba *queer* geavahuvvo dávjá identitehta-kategoriijan dahje bajit doaban eahpenormatiiva seksuálalaš ja sohka-beale identitehtaide. *Queer* vearban lea dekonstruktiva práksis mii hástala normatiiva dieđuid, identitehtaid, láhttema ja báikkiid, ja seammás cuvke fápmo-oktavuodaid ja diehttelas-navdimiid. Dekoloniála queer-politihkka lea

eanet go dušše anti-normatiiva, ja dat lea baicce aktiivvalaš ángiruššan earret eará anti-koloniála, eamiálbmotdutkan ja geopolitihkalaš áššiid ovddas, nugo imperialismma, kolonialismma ja globaliserema (Justice 2018: 103).

Vuokko Hirvonen (2014) čilge njeallje vejolašvuoda movt queer sápmelaččat sáhttet eallit iežaset queer sápmelaš identitehta. Sii sáhttet juogo 1. guoddit etnikkalaš joavkku ja fárret eará guovlluide, 2. dohkkehit kategoriijaid, bissut oaidnemeahttumin ja čiehkát iežaset sohka-bealleidentitehta, 3. válljet sorbmet iežaset, dahje 4. gomihit ja rievdadit kategoriijaid nugo mánggas leatge dahkan (Hirvonen 2014: 73; Bergman & Lindquist 2013).

Eamiálbmogiid heagga ja rumaš leat álo leamaš koloniála fallehangálvun. Ráhkisvuohka ja dáhttu leat fámolaččat ja uhkideaddjit, go leat heakkat ja rupmašat geat dahket dan, geaid patriarkáhta autoritehta háliida jávkadit. Eamiálbmotgirjjálašvuoda professor Daniel Heath Justice (2018: 105) cealká:

«Sirddolaš-kolonisttalaš vašši lea maid fámolaš, ja dat mii lea ilgat dákkár vašiin ii leat dušše dat njuolgo veahkaváldi mii čuovvu, mii iešalddis lea issoras, muhto mo dat cieggá du varrii, mo dat rivve du iežat iešárvvu, ja olmmošárvvu, ja vaikko vel du iežat servvolašvuodadovddu».²

Sámi LHBT+ ángiruššamat, nugo ovdamearkka dihtii *Queering Sápmi* -prošeakta (Bergman & Lundquist 2013) viiddidii sámi queer-ságastallanbáikki. *Queering Sápmi* -loahppabuktagis, girjjis *Queering Sápmi* (Bergman & Lingquist 2013), boahtá ovdan ahte lea dárbu ja dehálaš ahte Sámi servodat lea rahpasabbo ja eambo fátmasteaddji queer sápmelaččaid ektui. Das maid bođii ovdan ahte sámi servodat sáhttá háddjet olbmuid joavkkuide ja olgguštit, ja galggašii baicce čohkket olles sámi álbmoga (Knoblock 2022). Oskal (2015) ohcala eanet queer-áššiid sámi románain, erenomážit positiivvalaš áššiid. Oskal (2015) maid namuha oaidnemeahttunvuoda, mii sáhttá gáidadit

2 Mu jorgalus engelasgielas: «Settler colonial hatred is powerful, too, and the horror of this kind of hate is not just in the immediate violence, which is bad enough, but in the way it seeps into your bones, how it robs you of your own sense of worth, and dignity, and even your own sense of presence» (Justice 2018: 105).

sámi queer-olbmuid sámi kultuvrralaš identitehtas: «Heteroseksualitehta, náitaleapmi ja bearašeallin adnojuvvojit árvvus ja homofiiliija ja queer-áššit fas dulbmojuvvojit dahje dahkkojuvvojit oaidnemeahttumín» (Oskal 2015: 83).

Sápmi Pride lea lágiduvvon 2014 rájes, ja 2019 ásahedje sámi queer-aktivisttat odđa sámi queer-organisašuvnna, *Garmeres*, mii bargá sámi queer-vuoigatvuodaid, -vejolašvuodaid ja -oidnoma ovdas olles Sámis. Sii barget earret eará sosiála mediaid bokte gos giedáhallet áššiid nugo sohkabeliid, seksualitehta ja rasismma (Dankertsen 2022; Knobblock 2022; Stubberud & Vassvik 2024). Oassi dálá queer sápmelačča oaivvildit ahte dálá homofobalaš ja transfobalaš guottut muhtun sámi servodagain eai leat oassin árbevirolaš sámi luondduvuđot vuoiglašvuodas, muhto leat sirddolaš-kolonisttalaš konservatiiva risttalašvuoda ja mišunerema buvttá (Mattanen 2016: 48, 90, viežžan Kyrölä 2022: 557).

Mánja nuorra queer sápmelačča oassálastet ja leat njunnošis sámi politihkas, luonddugáhttemis ja kultuvrra seailuheamis, ja sii leat min sánjárat. Vaikko buohkat eai máinno iežaset queer-identitehta, de leat sámi identitehta ja vuoigatvuodát man ovddas sii rahčēt, almmolaččat (vrd. Dankertsen 2022; Knobblock 2022). Dát nuorat čájehit ahte sámi identitehtas lea maiddái sadji leat queer. Inuihta queer girječálii Aka Hansen (2024: 33) cealká ahte ii oktage galgga olgguštuvvot dekoloniserenproseassas, ahte sii galget lohtet Kalaallit Nunaata ovttas eaige juohkásit.

Sámi ja eamiálbmogiid queer girjjálašvuodadutkan gávdno, muhto dan lea ain dárbu ovddidit ja viidáseappot teoretiseret. Berit Margrethe Oskala (2015) masterdutkan heteronormativitehtas ja sámi girjjálašvuodas ja Daniel Heath Justice (2018) girji leat oassin dán dehálaš gieddebarggus mii dássáži lea ilbman sámi ja eará eamiálbmogiid queer-girjjálašvuoda dutkama olis.

4 Intersekšuvnnalaš lahkoneapmi

Sámi álbmoga siskkobeaide lea maid dárbu dutkat ja buktit oidnosii sámi unnitloguid iešvuodaid ja maiddái servodaga siskkaldas oktii-

gullelašvuodaid ja eahpevuoiggalášvuodaid. Sámi historjádutki Mikkel Berg-Nordlie (2024: 17) jearrá:

«Sámi historjáčállimis sáhtá intersekšuvnnalaš lahknanvuohki leat ávkkálaš, namalassii čalmmustahttit makkár váikkuhusat leat go gullá mángga marginaliserejuvvon jovkui oktanis, nugo ollu sápmelaččat dahket. Mo lea ovdamearkka dihte sápmelaččaid historjá go deattuha sámi nissoniid ja bonju olbmuid vásáhusaid?»³ (Berg-Nordlie 2024: 17.)

Harald Gaski (1997) čállá artihkkalis *Voice in the margin: A suitable place for a minority literature?* mo sámi girjjálašvuohka lea boaittoheale girjjálašvuohka go dan ii leat majoritehtaálbmot čállán, iige dat leat sin várás, eaige sii beroš sámi girjjálašvuodas seamma ollu go sii eai sáhte identifiseret dainna (Gaski 1997). De sáhtá dadjat ahte sámi queer-girjjálašvuohka lea vel dobbelis go boaittohealde, dat lea veahádaga veahádaga birra. Intersekšuvnnalaččat lea sámi queer-girjjálašvuohka aŋkke juo duppalmarginaliserejuvvon danne go dat lea sihke eamiálbmoga ja queer muitalus. Crenshaw (1991: 1296) čilge intersekšuvnna maiddá vuohkin mo dásset gaskal mángga identitehta ja joavkkuid norpmaid jotkkolaš dárbbu. Intersekšuvdna lea ođđasit jurddašit sosiála ja politihkalaš koalishuvnnaid, ja maiddá ođđasit jurddašit ja problematiseret identitehtaid ja birrasiid masa gullat, ja dohkkehit eará osiid min identitehtain mat sáhttet leat hilgojuvvon. Berit Margrethe Oskala (2015) masterdutkanus čájeha heteronormativitehta sámi girjjálašvuodas ja mo sámi identitehta ja queer identitehta intersekšuvnnalaš gaska- vuohka doaibmá:

«Mii sápmelaččat leat diedusge sosialiserejuvvon sámi servodahkii ja kultuvrii, ja dasa mii leat ožžon gullelašvuodadovddu unnivuoda rájes. Muhto sámi LHBT-olbmui lea vel nubbi identitehta maid

3 Mu jorgalus dárogielas: «I samisk historieskriving kan det være fruktbart med ei interseksjonell tilnærming, altså å løfte fram effektene av å tilhøre flere marginaliserte grupper samtidig, noe mange samer gjør. Hvordan ser for eksempel sameenes historie ut når man vektlegger erfaringene til samiske kvinner og skeive?» (Berg-Nordlie 2024: 17.)

galggaše geahččalit fuolahit, namalassii homo- dahje queer-identitehta.» (Oskal 2015: 16.)

Intersekšuvnnalaš queer-lahkoneapmi lea dehálaš go guorahallat eamiálbmogiid queer-girjjálašvuoda ja girjjálašvuodaárvoštallamiid. Dákkár vuohki fállá vejolašvuodaid ii dušše giedahallat queervuoda ja sápmelašvuoda/inuihtalašvuoda, muhto maddái giedahallat dáid áššiid oktan, dan sajis go guoktin komponeantan olbmo identitehtas.

5 Dutkanmateriála

Dutkanmateriálan leat golbma nuoraidromána árvoštallama mat leat almmuhuvvon sámegillii. Mun lean välljen dáid nuoraidrománaid árvoštallamiid danne go dain lea sámi ja inuihta nuoraid queervuohta guovddáš ságastallanfáddán. Buot árvoštallamat leat ovdanbuktojuvvon davvisámegillii, ja dain lea nuorra sápmelaččaid vuostáiváldin mii mu mielas lea hirmat beroštahti.

Vuosttaš nuoraidromána mii lea árvoštallon, lea Kalaallit Nunaata inuihta girječálli Niviaq Korneliussena (2014) nuoraidromána *Homo Sapienne*, man árvoštallit leat lohkan ovttá Skandinávia gillii. *Homo Sapienne* (Korneliussen 2018 (2014)) -románas leat vihtta váldopersovvna, ja sihke homofiilija, lesba ja trása queer-identitehtat giedahallojuvvojit. Nuoraid queer-vásáhusat dáhpáhuvet Kalaallit Nunaata nuoraidbirrasiin, sihke Kalaallit Nunaatas ja Dánmárkkus. Dán románas lea intersekšuvdna gaskal queer- ja eamiálbmotidentitehtana fáddán. Nubbi vuoignaduodji mii árvoštallojuvvo, lea nuoraidromána *Himlabrand* man nuorra sámi girječálli Moa Backe Ástot (2021) lea čállán nuorra badjebártni Ántte birra guhte ráhkásmuvvá nuppi gándii. Dán románas jearrá mitalus «Leago vejolaš leat badjebárdni ja homofiila?» Girjji dáhpáhusat leat Johkamohki birrasis, sihke nuoraidbirrasis ja boazodoalus. Goalmmát árvoštallon vuoignaduodji lea Sigbjørn Skådena (2008) bloggaromána, *Ihpil – Láhppon mánáid bestejeaddji*. Dán románas čuovvut ges nuorra máerkosámi lesba studeantta Romssas guhte viggá gávdnat iežas saji ja identitehta. Vaikko girji ii giedahala intersekšuvnnalaš identitehta, de dat aŋkke lea sámi nieidda

birra guhte čállá blogga sámegillii. Buot vuoignadujiid árvvoštallamiin lea eamiálbmotnuoraid queer-identitehta guovddáš fáddán.

Homo Sapienne (Korneliussen 2018 (2014)) -romána árvvoštallit leat Girjemiella (2020) podkástta láhtut Lea Simma, Heaika Wollberg Wuolab ja Ánne Máret Päiviö. Simma dat lea árvvoštallan romána. Päiviö lágida ságastallama, ja Wuolab searvá girjeságastallamii. Dat mii lea oktasaš eanaš sámi girjjálašvuodaárvvoštalliin, lea ahte sii ieža leat oassin sámi girjjálašvuoda ásašusas, leaš dal lágideaddjin, čállin dahje dutkin (vrd. Smidt ja earát 2013). Lea Simma lea Tjállegoahteorganisašuvnna jodiheaddji. Dál leat ankke juo golihan vihtta jagi dan rájes go árvvoštallan almmuhuvvui SVT-rádios, NRK-rádios, SVT neahttasiiddus ja Spotifys. Dalle ledje podkástta miellahtut birrasiid 31, 28 ja 18 jagi boarrásat.

Ihpil – Láhppon mánáid bestejeaddji (Skåden 2008) árvvoštalli, Máret Ánne Sara (2008), dáidá leat son gii lea buvttadan buot eanemus girjjálašvuodakritihka sámegillii. Son lea beakkán dáiddár, girječáli, aktivista ja Š-nuoraidmagasiinna ovddeš váldodoaimmaheaddji ja árvvoštalli. 2008:s lei Máret Ánne Sara birrasiid 25 jagi, ja Skåden gávnnašalai Sarai 2008:s ahte son dat lei čállán Ihpila blogga ja romána pseudonymain (Lieungh 2011). Sara (2008) árvvoštallan lea áidna árvvoštallan mii lea almmuhuvvon čielga nuoraid mediakanálas, sámi Š-nuoraidmagasiinnas.

Himlabrand (Åstot 2021) romána árvvoštalli lea nuoramus árvvoštalli dán viđa árvvoštallis. Áile Laiti Utsi lei birrasiid 15 jagi boaris go almmuhii *Himlabrand*-árvvoštallama Tjállegoahteorganisašuvnna neahttasiidduin 2021:s. Son ii leat nu beakkán sámi almmolašvuodas, muhto son lea bajásšaddan Johkamohkis. Son ii leat almmuhan eanet árvvoštallamiid go dán.

Vuoignaduodji

- *Ihpil – Láhppon mánáid bestejeaddji* (Skåden 2008)
- *Homo Sapienne* (Korneliussen 2018 (2014))
- *Himlabrand* (Åstot 2021)

Árvvoštallan

- Máret Ánne Sara (2008), Š-nuoraidmagasiidna
- Girjemiella (2020), SVT Sápmi
- Áile Laiti Utsi (2021), Tjállegoahte

6 Metoda

Dát dutkan lea temáhtalašdutkan man ulbmilin lea ovdanbuktit mo realisttalaš nuoraidrománat sáhttet ovddidit eamiálbmogiid queer didolašvuoda. Guorahallamis maid ovdanbuvttán daid fáttáid, temáid ja čuolmmaid maid árvvoštallit giedahallet nuoraidrománaid árvvoštallamiin. Mun lean koden juohke árvvoštallama iešgudetge osiid fáttáid mielde, nugo realisttalašvuoda, representašuvnna ja interseksuvnnalaš identitehta. Lean daid koden MAXQDA-dihtorprográmmain mii lea kvalitatiiva dutkanmateriála guorahallama várás. Fáttáid vuodul lean kárten man láhkai árvvoštallit giedahallet iešgudetge fáttá guđege girjji ektui.

Ovdanbuvttán gávdnosiid välljejuvvon fáttáid vuodul. Mun guorahalan mo sámi lohkkit vuostáiváldet realisttalaš nuoraidrománaid girjeárvvoštallamiin ja ságastallamiin gos ságastallet interseksuvnnalašvuodas gaskal dan ahte leat eamiálbmot ja queer. Mun ovdanbuvttán ovddemužžan mo lohkkit bajidit nuoraidrománaid realisttalašvuoda ja mo dat doaibmá girjjálašvuoda gaskaoapmin. Dasto ovdanbuvttán mo dan golmma realisttalaš nuoraidromána árvvoštallit giedahallet representašuvnna ja interseksuvnnalaš identitehta fáttáid.

7 Gávdnosat

Dán oassekapihttalis ovdanbuvttán dutkama bohtosiid golmma oasis, namalassii mo nuoraidrománaid árvvoštallamat giedahallet realisttalašvuoda, representašuvnna ja interseksuvnnalaš identitehta.

7.1 Realisttalašvuoha

Buot árvvoštallamiin deattuhuvvo realisttalašvuoha árvvoštallojuvvon nuoraidrománain eanemus. *Ihpil – Láhpon mánáid bestejeaddji* (Skåden 2008) lea čállojuvvon vuosttas persovnnas preseanssas beaivegirjebloggahámis. Sara (2008: 32) čállá girjji birra ahte lea «Áibbas rehálaš, muhto maid nu čienjal ahte šaddá measta čiegus» ja «Ii mihkkege leat čiegaduvvon ja buot lea ealas ja jáhkehahti. Lea garra lohkaš, ja buot lea čállon duohta vásiheaddji čalmmiiguin.» Eamiálbmogiid ja eará marginaliserejuvvon joavkkuid girječállit geahččalit hástalit stereotiippaid ja boastturepresentašuvnna fállan dihtii vejolašvuoda

govahallat sin olmmošlašžan (Justice 2018: 141). Realisttalaš nuoraidrománain lea dábálaš hástalit lohkki áddet áššiid mat muđuid eai boađe oidnosii servodatságastallamiin, nu mo ovdamearkka dihtii tabu áššiid, nugo *Ihpil – Láhppon mánáid bestejeaddji* -girjjiis mas lea sáhka lesbba identitehtamátkkis, mii loahpahuvvo iešsorbmemiin. Sara (2008: 32) čállá:

«Ihpil rahpá uvssa lássejuvvon latnjii min servodagas, gosa muđui ii leat čoavdda eará dihto olbmui. Dát latnja lea várrejuvvon «earáláganiidda», geat eai dovdda iežaset dohkkehuvvon servodagas.» (Sara 2008: 32.)

Š-nuoraidmagasiinna dalá váldodoaimmaheaddji Sara (2008: 32) mie-las doaibmá realisttalaš nuoraidromána šládjan ja čáppagirjjálašvuoda gaskaoapmin go «[...] rahpasit ja čiekŋalit giedahallat tabu fáttáid, maid lohkki vuostaiváldá áibbas eará ládje go dovda iežas lohkame duohtavuoda, albma olbmo eallimis.»

Moa Backe Ástot (2021) *Himlabrand*-nuoraidromána mii lea badjebártni Ántte birra guhte ráhkásmuvvá nuppi bárdnái, lea jorgaluvvon ja almmuhuvvon julevsámegillii namain *Almmesnjibtjo* 2025:s. Muitalusat sáhttet veahkehit min dohkkehit earáid geat leat earáláganat go ieža, sis leat maid identitehtat, hálut, ráhkisvuolta, balut ja dovddut. Muitalusaid bokte sáhttit maid dovddastit ahte min iežamet dagut sáhttet riggoahttit min eallimiid dahje juo goaridit min (Justice 2018: 77). Árvvoštalli Áile Laiti Utsi (2021) ságastallá dovdduid birra ja man bures girječálli ovdanbuktá dovdduid váldopersovvna ja detáljaid bokte: «Leat dat unna detáljažat mat mearkkašit ollu.» Girjji giela lea Utsi (2021) mie-las álki lohkat, mii dagaha ahte beassá «[...] sisa muitalusii álggu rájes ja duodain eallá das.» Ovddit dutkkus čájeha ahte sámegielat girjjit maid lea álki lohkat, leat maiddá dat girjjit maidda nuorat liikojit ja dalle maid beroštit daid fáttáin (Stueng 2024a). *Himlabrand* lea čállon goalmát persovnnas preseanssas, ja čilge ollu dovdduid, detáljaid, ja biras- ja luonddučilgehusaid.

Homo Sapienne (Korneliussen 2018 (2014)) lea Kalaallit Nunaata nuoraidromána man dalle nuorra inuihta girječálli Niviaq Korneliussen

čálii álggos inuihttagillii, ja dasto jorgalii dan dánskkagillii. Su nubbi nuoraidromána *Naasuliardarpi* mii ilmmat 2020:s, lea jorgaluvvon ja almmuhuvvon davvisámegillii namain *Lieddevággi 2024*:s. *Homo Sapienne* lea vihtta Kalaallit Nunaata nuora birra geat ellet eamiálbmoga ja queer interseksuvnnas ja ohcalit iežaset identitehta. Sii leat bajásgeassinromána minstara mielde guođđán ruovttusteaset ja leat hábmemin dan identitehta mainna bohtet ruoktot. Dát ruoktu man nuorat ohcalit, ii dáidde leat dat ruoktu man guđde, danne go sis lea identitehta cuovkanan, ja sii geahččalit gávnnaht mo sáhtta leat sihke queer ja inuihtta.

Inuihta girječálii Aka Hansen (2024) čállá girjjistis *Manifesti*: «Ovddemuš, lea dehálaš dadjat ahte dekoloniseren ii mearkkaš mannat áiggis maŋos ovdal koloniseremii. Ii ankke teknologalaččat.»⁴ (Hansen 2024: 31.) *Homo Sapienne* -nuoraidromána lea čállon vuosttas persovnnas preanssas, ja das leat maid teakstadiehtodialogat ja post-moderna stiila mas lávllateavsttat leat oassin nannemin váldopersovnnaid jurddamáilmmi. Girjemiela (2020) árvvoštalli lea gullan ahte girji lea seksuálarealisma, ja nu son ieš maid oaivvilda. Árvvoštalli mielas lea maid girjjis nuoraidgiella mas seaguhit sihke dánska-, inuihtta- ja engelasgiela, girjjis lea giella mii bohtá jurddarávnnjiid bokte, ja árvvoštalli liiko girjji jođánis lektui.

Nuoraidrománaid realisttalašvuohta lea nannosit čadnon tabu áššiide, ja man láhkai nuorat measta dego ellet girjji váldopersovnnaid máilmmis logadettiin. Románaid realisttalaš giella ja muitalanvuohki hásttuha lohkkiid sympatiija ja áddejumi váldopersovnnaid gillamušaide ja dovdduide. *Ihpil – Láhpon mánáid bestejeaddji* (Skåden 2008) lea dat romána mas leat eanemus realisttalaš nuoraidrománaid šáŋŋerdovdomearkkat, ja dan girjji árvvoštallamis (Sara 2008) deattuhuvvoge realisma gaskaoapmin eanemusat. Sihke *Himlabrand* (Åstot 2021) ja *Homo Sapienne* (Korneliussen 2018 (2014)) árvvoštallamat (Utsi 2021; Girjemiella 2020) rámidit románaid realisttalaš nuoraidrománaid šáŋŋerdovdomearkkaid buori geavaheami, muhto iežaset

4 Mu jorgalus dánskkagielas: «Først og fremmest er det viktig at sige, at afkolonisering ikke betyder at spole tiden tilbage til før kolonisering. Ikke teknologisk i hvert fald.» (Hansen 2024: 31.)

árvvoštallamiin dat gieđahallet baicce eanet intersekšuvnnalaš representašuvnna identitehta go realismma.

7.2 Representašuvdna

Girjjálašvuoda representašuvnnat leat daid fámoaleamos koloniála govahallama vuostálastinvugiid searvvis (Justice 2018: 141)⁵. Sihke *Ihpil – Láhppon mánáid bestejeaddji* (Skåden 2008), *Himlabrand* (Åstot 2021) ja *Homo Sapienne* (Korneliussen 2014) nuoraidrománaid árvvoštallamiin gieđahallojuvvo queer eamiálbmogiid representašuvdna.

Ihpil – Láhppon mánáid bestejeaddji -romána (Skåden 2008) árvvoštallamis namuha Sara (2008) sámi servodaga guottuid ja mo romána hástala daid. Dán románas ii gieđahallojuvvo sámevuohka ja dat intersekšuvnnalaš gaskavuohta gaskal leat sápmelaš ja queer, ja soaitá danne árvvoštalli maid lea välljen čállit girjji realisttalašvuoda birra go dat lea hui čielggas románas.

Ihpil – Láhppon mánáid bestejeaddji -romána (Skåden 2008) árvvoštallamis bajida Sara (2008) mo muhtin olbmot leat steampalaston «earáláganin» sámi servodagas ja mo romána čájeha man oaidne-meahttumin sámi queer-nورات sáhttet dovdat. Sara (2008: 32) čujuha romána sisdollui:

«Jahkebealis maid su čuovvut, ii leat go okta nieida (Ihpila lesbiska ránnjá) gii sus jearrá seksualitehta birra, ja dat lea nana buorre govva servodaga (erenomážit sámi servodaga) guottuin áššái» (Sara 2008: 32).

Himlabrand (Korneliussen 2021) árvvoštallamis deattuha Utsi (2021) man dehálaš lea ahte queer sámiid ja marginaliserejuvnon joavkkuid representašuvdna lea medias, TV:s ja girjjálašvuodas, ja son čujuha romána váldopersovdnii:

«[...] lea dehálaš dan dihte go jos ii oainne eará hbtqia+ olbmot sáhttet álgit dadjat iežái omd. «juoga lea boastut muinna» dahje

⁵ Koloniála govahallan lea Justice (2018: 141) mielde man láchkai kolonialisma govvida eamiálbmogiid stereotiippalaččat, ovdamearkka dihtii girjjálašvuodas ja historjjás.

«eai gávdno boazodoallit geat leat homoseksuálat» nu go Ánte jurddašii girjjis» (Utsi 2021).

Dát doarjja maid sámi queer-olbmot dárbbášit, galggašii boahtit bearrášis, muhto buot doarjja lea buorre (Bergman & Linquist 2013: 62). *Queering Sápmi* -girjjis dadjá sámi lesba Tove hui čábbát eksistensiála interseksuvnnalaš leahkima birra: «Bonju sápmi háliidan leahkit, galggan leahkit, ja lean mon. Mon gávdnon.» (Bergman & Lindquist 2013: 37.) Utsi (2021) mielas lea queer sámiid representašuvdna dehálaš, ja son cealká čielgasit: «Daid áššiid dárbbáša loktet eanet nuoraiguin muhto maddai ollesolbmot dárbbášit gullat daid áššiid birra» ja «Girji lea maid lávki rivttes guvlui danin go dál máhttet eambo sápmelaččat oaidnit iežaset girjjis» (Utsi 2021). Dát čájeha bures manne girjjálašvuohta lea dehálaš servodataktevra, girjjálašvuohta ii leat neutrála.

Girjemiella (2020) árvvoštallit ságastallet ollu eamiálbmogiid queer-olbmuid representašuvnna birra girjjálašvuođas. Sii háleštit man ođas ja erenomáš *Homo Sapienne* -girji lea, go sin mielas leat eanaš Kalaallit Nunaat -girjjit njuorjobivddu ja bivddu birra árktalaš guovlluin: «Dát lea vuosttas girji mii lea dego ođđaáigásaš girji, ja de leat fát-tát mat gusket Sápmái maid, diet ahte leahkit álgoolmmoš ja HBTQ» ja «Mun in leat gullan maidege HBTQ-áššiid birra Grønláanddas» (Girjemiella 2020).

Sámi ja inuihta queer-olbmuid representašuvdna lea árvvoštalliid mielas dehálaš. Áddet «dan earálagana» jurddamáilmmi ja leahkima maddái boktá árvvoštalliid beroštumi eamiálbmogiid rikkes hivvodahkii. Sin mielas lea maid dehálaš ahte dákkár girjjit gávdnojit, vai nuorat besset diehtit ahte sis ii leat mihkkege boastut jus leat ovdamearkka dihtii homofiillat ja sápmelaččat.

7.3 Interseksuvnnalaš identitehta

Dát ruossalasvuohta gaskal eamiálbmogiid kultuvrralaš identitehta ja queer persovnnalaš identitehta, lea guovddáš ášši buot dán golmma nuoraidrománas, ja boahtá maddái čielgasit ovdan ahte árvvoštallit leat beroštuvvan dán interseksuvnnalaš ruossalasvuođas. Vai leago

nu dál ahte sihke queer eamiálbmogiid persovnnalaš ja kultuvrralaš identitehta lea vejolaš?

Himlabrand-romána (Åstot 2021) árvvoštallamis rávida Utsi (2021) girječálli man čehpet son giedahallá dehálaš áššiid, nugo heteronormativitehta ja sápmelaččaid ja boazosápmelaččaid leahkima vuordamušaid. Utsi (2021) sitere girjji váldopersovnna sániid ahte «eai gávdno boazodoallit geat leat homoseksuálat», mii maid čájeha ahte árvvoštalli váldá beali váldopersovnna gillámušain ja dego doarju ášši viidáset árvvoštallama bokte. Ántte oktonasvuodadovdu bohtá ovdan dan cealkagis, mii čájeha bures dan interseksuvnnalašvuoda gaskal leat sihke sápmelaš ja queer.

Seamma sympatiija váldopersovdnii oaidnit maid Sara (2008) *Ihpil – Láhppon mánáid bestejeaddji* -romána (Skåden 2008) árvvoštallamis mas Ihpila rahčamušat ja hástalusat šaddet maiddáa árvvoštallama ávžžuhussan. Árvvoštalli giedahallá Ihpila identitehta cuovkaneami ja mo son ii gávnna fas ruoktot, dahje ahte su jápmin lea dego boahtit ruoktot (vrd. Nes & Slettan 2020) maŋŋá go lea guođđán iežas álgoruovtu. Ihpil sorbme iežas, ja dat lea metaforan ahte nuorra lesba nieida lea láhppon ja jápmin lea gosa bohtá ruoktot. Dattege rábmo árvvoštalli girječálli orginalitehta: «Lossa fáttát nugo heivemeahttunvuolta servodahkii, váttes lávki máná eallimis rávisolmmošvuhtii, homofiliija ja iešsoardin leat guovddáš klišealágan temát mat blogga-dovddastusa bokte čuvgehuvvojit áibbas ođđa čuovggas» (Sara 2008: 32).

Homo Sapienne (Korneliussen 2018 (2014)) árvvoštallamis Girjemiela (2020) árvvoštalli muitala álggus podkásttas go prográmmajodiheaddji jearrá man birra girji lea, ahte *Homo Sapienne* lea ruonáeatnama queer-nuoraid birra geat geahččalit gávdnat iežaset identitehta. Son muitala ahte girji guoská Sápmái maid, mo lea leat eamiálbmot ja queer, ja ahte Sámis leat maid seamma hástalusat ja vásáhusat:

«Veahá diet ruossalasvuolta, ahte sii ráhkistit sin guovllu ja báikki, muhto liikká dovdet ahte sii leat veahá olgguštuvvon ja nu ain» (Girjemiella 2020).

Sullii 25 jagi áigi čálii Merethe Giertsen ahte homofiillat geat gullet guovtti minoritehta identitehtii, «dovdet vealaheami ja identitehtaváttisvuodaid garraseappot go homofiillat muđuid Norggas, danne go lea várra beahttit iežas identitehtaid máŋgga dásis; sihke sápmelažžan, homofiilan ja olmmožin»⁶ (Giertsen 2002: 17–18; viežžan Oskal 2015: 16).

Dát árvvoštallit ovdanbuktet sápmelaš intersekšuvnnalaš queer-identitehta, dahje nuppi guvlui queer intersekšuvnnalaš sápmelaš identitehta ruossalašvuodaid. Románaid váldopersovnnaid identitehta ohcamis lea váldogažaldahkan, ankke juo girjjiin *Himlabrand* (Åstot 2021) ja *Homo Sapienne* (Korneliussen 2018 (2014)), leago vejolaš leat sihke queer ja eamiálbmot, ja makkár dat identitehta livččii leamaš. Dás lea erenomážit sáhka kultuvrralaš identitehtas, ahte liikká dovdat iežas seammaláganin go earátge geat gullet du kultuvrralaš jovkui. Paulina Feodoroff muitala ahte son ferte muhtimin válljet gaskal sápmelaš ja queer identitehta (Lakkala 2017). Sápmelaččaid kultuvrralaš joavkkut, nugo bearrašat, sogat, ealáhusat ja ustitjoavkkut, eai leat buohkat seammaláganat. *Homo Sapienne* (Korneliussen 2018 (2014)) árvvoštallamis (Girjemiella 2020) ságastallojuvvo mo Kalaallit Nunaata nuoraidromána giedahallan justa dan intersekšuvnnalaš ruossalasvuodas heive maiddái Sápmái. Heteronormatiivvalaš sohka bealrollat maid giedahallojuvvojit, mo eamiálbmogiid almmáiolbmot galget bivdit, bargat bohccuiguin váris ja leat macho, ja ahte lea váddásut almmáiolbmuide leat queer go nissonolbmuide: «Dat lea hui tabu dievdoolbmuide sulahttit nissonolbmo» (Girjemiella 2020). Maiddái patriarkáhta váldi sámi servodagas namuhuvvo ságastallamis ja man láhkai maskulinitehtas lea alit árvu sámi servodagas go feminitehtas: «Dat lea váddásit dievdoolbmuide boahhtit olggos», «Don it goassige gula: Woman up!» ja «Dat lea dohkkehuvvon nissonolbmuide liikot nissonolbmuide» (Girjemiella 2020).

6 Siteren Oskala gii lea jorgalan Giertsena (2002) cealkagiid.

8 Queer eamiálbmotnuoraid interseksuvnna- laš representašuvdna

Gávdnosat čájehit ahte eamiálbmogiid queer realisttalaš nuoraidrománaid lohka bokte sáhtá lohkki šaddat didolažžan eamiálbmogiid queer-vásáhusain, -hástalusain ja -identitehtas. Nuoraidrománaid árvvoštallamiin deattuhuvvo ja bajiduvvo autenttalašvuohta ja realisttalašvuohta. Eamiálbmogiid queer realisttalaš nuoraidrománaid čállinvuohki, njuovžilis giella ja lagasvuohta váldopersovnnaid dovduide ja vásáhusaide, leat beaktilis girjjálašvuođa gaskaoamit boktit lohkki sympatiija, ovdamorraša ja beroštumi marginaliserejuvvon joavkkuid representašuvdnii ja interseksuvnnalaš identitehta hástalusaide. Sámi queer-aktivista ja poehta Timimie Mäarak bivdá olbmuid guldalit ja oahppat queer sápmelaččain: «Guldal, de don oahpat; dan anjke sáhtát. Dát lea min buohkaid rahčamuš.»⁷ (Lakkala 2017.) Árvvoštallit legitimerejit sámi ja inuihta queer leahkima ja oaidnemeahtunvuođa iežaset servodagain. Árvvoštallit miedihit ja duodaštit dán oaidnemeahtunvuođa didolašvuođa, ja celket ahte maiddá girjjálašvuođa olggobealde dárbbášat queer eamiálbmogiidrepresentašuvnna, ovdamearkka dihtii medias ja filmmain (Utsi 2021; Girjemiella 2020).

Himlabrand (Åstot 2021), *Ihpil – Láhpon mánáid bestejeaddji* (Skåden 2008) ja *Homo Sapienne* (Korneliussen 2018 (2014)) nuoraidrománat čuvvot bajásgeassinromána málle, ruoku – eret – ruoktot, gos váldopersovnnat guđdet dan mii dábálaččat ovddasta mánnávuođa ja vulget eret ruovttus rávásmuvvat. Dat «eret» mearkkaša maid eret sámi ja inuihta heteronormatiivvalaš ja kolonisttalaš válldis. Mánja queer nuora Sámis leat šaddan guođdit guovddáš sámi gilážiid ja fárret stuorát gávpogiidda go mannet «eret» ja muhtimat gávdnet fas doppe «ruoktot» (vrd. Bergman & Lindquist 2013). Skådena (2008) romána váldopersovnna Ihpila «ruoktot» šaddá jápmin. Oskal (2015) deattuha ahte dán románas (Skåden 2008) lea homofilijja tematiserejuvvon nu ahte šaddá eanemus deaddu negatiiva beliin ja čájeha dakkár gova ahte lesbbain lea váttes eallin ja leat nu lihkoheamit ahte loahpas jápmet. Su mielas lea buorre ahte homofilijja anjke tematiserejuvvo sámi

7 Mu jorgalus engelasgias: «Listen, and you will learn; you can do at least that much. This is a fight that belongs to everybody.» (Lakkala 2017.)

girjjálašvuodas, muhto son sávašii girjjiid gos queer váldopersovdna lea seammás sáŋgár go dakkár girjjiit eai oro gávdnomin sámi čappa-girjjálašvuodas (Oskal 2015: 59). Sara (2008) árvvoštallamis deattuhuvvojit ge maid dát negatiivlaš áššit mat gusket queer sámi leahkimii, nugo heivemeahttunvuolta servodahkii ja dát ruoktu – eret – ruoktot -rávásmuvvan. Ihpila (vrd. Skåden 2008) iešsorbmemma atná Sara (2008) kilšealágan temán, mii čuvgehuvvo ođđa čuovggas, ja mii soaitá leat boktán Sara (2008: 32) beroštumi ovddidit queer sápmelaččaid buresveadjima ja dohkkeheami sámi servodagas: «[...] muhto dáikko bokte mii bággehallat dutkat iežamet dovdduid ja oaiviliid dán jaskes surgadis duohtavuodá birra». Sara (2008) lea ge lohkan ja árvvoštallan romána dego livččii duohta olbmo vásáhusat gitta jápmimii.

Maiddá *Himlabrand* (Åstot 2014) árvvoštallamis (Utsi 2021) váldá nuorra lohki morálalaš ovddasvástádusa sámi servodaga ovddas das mo queer sápmelaččat meannuduvvojit, dasto son maid juohká dan ollesolbmuide. Dát morálalaš ja politihkalaš ovddasvástádus maid lohkit váldet iežaset vuostáiváldimiin, lea dábálaš buot dán golmma árvvoštallamis. Maiddá *Homo Sapienne* (Korneliussen 2018 (2014)) árvvoštallamis (Girjemiella 2020) váldet nuorat marginaliserejuvvon joavkkuid beali ja dahket diđolažžan makkár váldi eanetlogus lea, maiddá siskkáldasat sámi servodagain. Sii giedahallet queer eamiálbmogiid duppalvealahuvvan ja intersekšuvnnalaš unnitlogu sajádaga:

«Eanetlohku mearrida makkár áššit leat deháleappot go nuppit, ovdamearkka dihte sisabahkemat ja giella. Dát áššit leat váddásat go lea unnitlogus, ja vel váddásit go lea unnitlogu unnitlohku.» (Girjemiella 2020.)

Lea dehálaš atnit muittus ahte vaikko olmmoš lea queer, de leat maid eará bealit olbmo identitehtas go dušše dat. Seammás galgá muitit ahte vaikko olmmoš lea eamiálbmot, de gávdnjojit máŋga vuogi eallit eamiálbmogin.

Dáin árvvoštallamiin giedahalloyuvvo queer representašuvdna realisttalaš nuoraidrománain, muhto maiddá unnimusat golmma iešgudetge eamiálbmotkonteavsttas. *Himlabrand*-románas (Åstot 2021)

lea boazosápmelaš konteavsttas gos maskulinitehta lea bajiduvvon ieš-
vuohta, heteronormatiiva lea norbman ja dan spiehkastat ii leat dohkke-
huvvon. Dán konteavsttas geahččala váldopersovdna Ánte boahit
«ruoktot», muhto ballá ahte dat ruoktu ii dáidde leat su kultuvrralaš bir-
rasis. *Homo Sapienne* (Korneliussen 2018 (2014)) árvvoštallit (Girjemiella
2020) ságastallet justa daid vuordámušaid mat leat sámi gánddaide
ja man heivemeahtun sáhtta leat gánddaide ovdanbuktit iežaset femi-
niidnan: «Dievddut galget leahkit valit ja ja macho» Ja nuorat ságastallet
viidáseappot ahte dat lea eanet dohkkehuvvon ahte nissonolmmoš lea
almmáiolbmuid láhkai dan sajis go almmáiolbmot sulastahttet nisson-
olbmuide (Girjemiella 2020). Kalaallit Nunaata konteaksta ja nuoraid
realisma Girjemiella (2020) lohkkiiid mielas muittuha Sámi ja sii oidnet
sullasašvuodaid. Sin mielas ovdanbukta *Homo Sapienne* (Korneliussen
2018 (2014)) ođđa ja duohta representašuvnna eamiálbmogiid rikkes
hivvodagas. Dán golmma girjeárvvoštallamis oainnán guokte váldopa-
rallealla ášši dan «eará» birra maid árvvoštallit bajidit, ovdamearkka
dihtii dán sitáhtas Girjemiella (2020) ságastallamis «[...] eará girjjit go
dušše bivddu birra [...]», man paralleallan lea ahte Sámis ja Kalaallit
Nunaatas lea maid eará go dušše heteronormativitehta. Das maid sáh-
tán viiddidit jurdaga ahte eamiálbmogiid queer nuorat leat maid «eará»
go dušše queer, eamiálbmot, earáláganat, gillájeaddjit ja stereotiipat.
Čielgasit daddjon: Sápmi ja Kalaallit Nunaat leat mánggabealagat, ja ol-
bmot leat girját. Eamiálbmotnuorat leat girjás nuorat, dego buot eará
nuoratge. Dás fas máhccat dan sitáhttii bivddu birra, mas bivdu ovd-
dasta eamiálbmogiid árbevieruid ja árbevirolašvuoda, masa eamiál-
bmogiid queer-olbmuide maid galgá leat vejolaš searvat oadjebasat nu
go sii leat.

Dán duppalvealahuvvon rolla ja interseksuvnnaš vuolušteami
lassin man sámi ja inuihta queer nuorat vásihit, de leat sii maid vásihe-
amen ráhkisvuoda, hástalusaid ja eallima. Sohka buolvvaid rasttildead-
dji traumat, patriarkáhta veahkaváldi, veahkaváldi maid girku lea bar-
gan sápmelaččaid vuostá, ja sisabahkkemat leat ovdamearkkat maid
árvvoštallit leat giedahallan, ja maid leat čatnan oktii eamiálbmogiid
queer leahkimii. Buorre ovdamearka lea Utsi (2021) árvvoštallamis:

«Himlabrand lokte maid eará váttis áššiid dego nálli-biologiija ja dan veahkaválddi maid girku lea bargan sápmelaččaid vuostá, ja mo dat váikkuha ja čuovvu mielde mánnga buolvva ovdal go savvo» (Utsi 2021).

Dáid románaid árvvoštallit legitimerejit ja miedihit dan maid váldopersovnnat ohcalit, nugo identitehta, saji ja eallinvuogi mas lea sadji leat sihke eamiálbmot ja queer, ahte eai galgga dárbbasit válljet. Nugo Girjemiella (2020) dadjá «[...] ahte sii ráhkistit sin guovllu ja báikki, muhto liikká dovdet ahte sii leat veahá olgguštuvvon [...]».

Dát orru gal leamen buorre jurdda, muhto de lea sáhka praktihkas. Sámi ja inuihta queer realisttalaš nuoraidrománaid vuostáiváldin evttoha eambo áddejumi, representašuvnna ja buoret dili eamiálbmogiid queer olbmuid, muhto čielga praktihkalaš ja politihkalaš evttohusat eai boađe ovdan. Buot árvvoštallamiin ávžžuhit buohkaid lohkat girjji vai eará lohkkit ge sáhttet oažžut dan morálalaš áddejumi queer-olbmuin go maid sii leat ožžon logadettiin. Sara (2008: 32) ovddida romána váldopersovnna ulbmila iežas áigumuššan:

«Ihpil rahpá váttis fáttá man birra ii hubmojuvvo ja su erenoamáš rabas čállosa geažil lea váttis passiivan bissut. Son fuomášuhtta, ja lohkki persovnnalaš suokkardallama vuođul bivdala dohkkehusa.» (Sara 2008: 32.)

Árvvoštallit liikojit sámi ja inuihta realisttalaš nuoraidrománaide ja mo sii tematiserejit queer váldopersovnnaid identitehta ohcama, ja sii ákkastallet árvvoštallamiin sámi queer-olbmuid dohkkeheami, buresveadjima ja representašuvnna ovddas. Girjjálašvuođa šládjan doibmet realisttalaš nuoraidrománat bures oažžun dihtii lohkki beroštumi morálalaš áššiide njuovžilis gielain mii addá lagasvuođa váldopersovnnaid dovdduide.

9 Sámi queer niegut, govahallamat ja višuvnnat

Dákkár reaktiiva dilis mas Sápmi ja Kalaallit Nunaat leat dál sisabahkkemiid, kultuvrra, árbemáhtu ja giela vártnuhis dili geažil, ii leat bálljo sadji nieguide ja višuvnnaide. De mun jearan mo sáhttet eamiálbmogiid queer áššit, kultuvra, identitehtat ja girjjálašvuohta ráfis beassat ovdánit iežaset eavttuid ja dárbbuid mielde? De máhc-cat fas doahpágiidda queering ja dekoloniseren mat leat aktiivvalaš, oktiigullevaš, kritihkalaš ja juohkebeaivválaš práksisat mat dáhpá-huvvet iešguđetge áiggiin ja báikkiin (Justice 2018). Prošeavttain *Queering Sápmi* áigo queer-dahttit Sámi, dahkat queer-olbmuid ja vásáhusaid oainnusin Sámis. Dekoloniseren lea ges proseassa mii burgá kolonialismma veahkaválddi ovdamearkka dihtii eamiálbmogiid vuostá. Queer-dahttit dekoloniserema lea ges proseassa gos mii suovvat dákkár interseksuvnnalaš queer-burgima váldit saji, ovdamearkka dihtii *Himlabrand* (Åstot 2021) árvvoštallamis (Utsi 2021) ovdanbuktojuvvo mo sihke heteronormativitehta ja sisabahkkemat goappašat áitiba eamiálbmotnuora leahkima ja buresveadjima. Nuppe gežiid ges, dekoloniseret queer-dahttima mielldisbuktá proseassa gos ovdamearkka dihtii eamiálbmogiid «olggosboahtimii» ja queer identitehtii galggašii gávdnot eamiálbmotvuohki eallit queer-olmmožin. Goappašat proseassain lea seamma mihttu: Sámi queervuohta. Go nuorat ohcalit identitehta, de ferde leat sámi molssaeaktu masa máhcet fas ruoktot (vrd. Stubberud & Vassvik 2024). Máhcetgo nuorat ruoktot? Gos lea dat ruoktu? Mii ruovttuid dat lea?

Hirvonen (2014) evttoha njeallje vejolaš birgenvuogi man queer sápmelaččat dahket *Queering Sápmi* -girjjis. *Himlabrand* árvvoštallamis váruha Utsi (2021) man dehálaš sámi queer-representašuvdna lea buohkaide Sámis, ja seammás geažuha son vejolaš negatiivvalaš vejolašvuođaid maid sáhttet válljet jus eat fátmmas ja beroš queer buresveadjimis min servodagas. *Homo Sapienne* -romána (Korneliussen 2018 (2014)) queer váldopersovnnaid vásáhusat boktet Girjemiela (2020) árvvoštalliid sohkaalddiđolašvuođa, ja sohkaalnorpmmaid cuvkejeddiid buresveadjima maid. Sara (2008) geažuha ahte min sámi

servodat ii leat buohkaide oadjebas báiki, muhtimiidda lea iešsorbmen báiki gosa máhccet ruoktot.

Justice (2018) dadjá ahte jus mii galgat rievdadit dan dili mii mis lea, de fertet rievdadit govahallama. Dát guoská dasa maid Oskal (2015) deattuha, namalassii ahte lea dárbu mitalusaide mas queer sápmelaččat lea sánjárat dan sajis go servodaga guottuid gillájeaddjit. Muhto, gillámušaid govahallamat mat sámi ja inuihta queer nuoraid-románain leat, eai leat duššin danne go dat buktet ovdan daid vuogádagaid servodagas mat ain dulbmet min olbmuid. Dan doahpaga maid Oskal (2015) ohcala ii lean vel nu dábálaš dan áiggi, lea mu oaivila mielde 'indigenizing', namalassii indigeniseren lahkaneapmi ovdanbuktit queer-vásáhusaid girjjálašvuodas, mii mearkkaša čájehit mo mii boahtit viidáseappot dáid vuogádagain maid mii leat giedáhallan, ja govahallat vuoitima, ráhkisvuoda ja fáttmasteami. Soaitá muhtin beaivvi šaddat nu. Soaitá doaivva dakkár dillái mii buktá min nuoraid ruoktot.

Dás oaidnit ahte dán golmma nuoraidrománas deattuhuvvojit queer birgenvuogit (vrd. Hirvonen 2014). *Ihpil – Láhppon mánáid bestejeaddji* (Skåden 2008) árvvoštallamis (Sara 2008) ja *Himlabrand* (Åstot 2021) árvvoštallamis (Utsi 2021) bohtet ovdan guokte goabbatlágan queer birgenvuogi: iešsorbmen, ja gomihit ja rievdadit kategoriijaid. Dáid árvvoštallamiin (Sara 2008; Utsi 2021) boahotá čielgasit ovdan ahte árvvoštallit ohcalit queer sápmelaččaide oadjebas ruovttu, amaset válljet iešsorbmemma birgenvuohkin. Maiddáí románaid váldopersovnnat ohcalit dan. *Himlabrand*-románas (2021) buohtastahtá Ánte iežas sámi nástealmmi mitalusa Fávnain: jus deaivá boastut, de buollá olles máilbmi. Dát maid čálmustahtá man ollu queer sápmelaččat ballet massimis iežaset sámi gullevašvuoda ja birrasa jus rahpasit ellet queer sápmelažžan Sámis. Ihpil ges áiggošii beastit láhppon mánáid (queer sámi nuoraid), muhto son ii nákke dan go vállje iešsorbmemma. Leago son dat maid Oskal (2015) ohcala, namalassii ovdanbuktit buoriid ja dearvvašlaš queer birgenvugiid maiddáí sámi girjjálašvuodas? *Homo Sapienne* (Korneliussen 2018 (2014)) árvvoštallamis (Girjemiella 2020) ságastallo dárkileappot das mii dagaha dan interseksuvnnalaš olggušteami ja duolbmama man queer sámit ja inuihtat vásihit, ja sii maiddáí geažuhit mii galggašii rievdaduvvot.

10 Loahppasánit

Sámi ja eamiálbmogiid queer-girjjálašvuohta lea unnán dutkojuvvon suorgi. Girječállit vigget buriid áigumušaiguin fátmastit dáid fáttáid girjin, muhto lea unnán kritihkka mii láidestivččii sin. Sávan dát dutkan livččii dasa maid ávkin.

Livččii ain dárbu dutkat sámi queer sosiála ja kultuvrralaš ovdanbuktimiid ja vuoittuid. Mat leat sámi queer ovdanbuktimat? Dál leat ihtán TV-ráiddut, musihkka, dáidda, ja sámi queer-olbmot leat oassin sámi eallimiin, ja sii leat sámi ovdavázzit mángga láchkai. Queer-dahttit Sámi lea dehálaš, muhto sámáidahttit queer lea maid dárbu. Doahpagastit queer-doahpagiid lea maid dárbbášlaš. Livččii maid dárbu eambo teoretiseret sámi queer ja queer-girjjálašvuođa giedahallama.

Sihke čállit, árvvoštallat ja guorahallat eamiálbmogiid queer-girjjálašvuođa lea dehálaš mánga dáfus, sihke indiviida- ja joavkodásis. Nuoraidrománat main leat queer fáttát, doibmet bures go lea realisttalaš ovdanbuktinvuohki. Realisma boktala áiccuiguin ja dáiddalaš vásáhusainis nuorra lohkkiid sympatiija ja beroštumi áššái, ja váldopersovnnaid gillámušaide ja vuoittuide. Eamiálbmogiid queer realisttalaš nuoraidrománaid árvvoštallamat bajidit girjji váldopersovnnaid queer representašuvnna ja intersekšuvnna servodatdássái. Sii jerret mo sáhttit mii queer-dahttit (queering) Sámi ja Kalaallit Nunaata, ja láchčit oadjebas diliid vai buohkaide lea oadjebas ruoktu Sámis ja Kalaallit Nunaatas.

Dutkanmateriála

Girjemiella 2020: «Lea Simma: Homo sapienne livččii juohkehaš galgan lohkat – *Girjemiella – Avsnitt 5*» (Sameradiopodden 21.07.2020). Oasseváldit: Lea Simma ja Heaika Wollberg Wuolab. Prográmmajođiheadji: Anne-Marit Päiviö. <https://www.sverigesradio.se/avsnitt/lea-simma-homo-sapienne-livccii-juohkehas-galgan-lohkat-sameradion-podd-girjemiella-avsnitt-5> (viežžan 10.01.2024).

Utsi, Áile Laiti 2021: Árvvoštallan Himlabrand. – *Tjállegoahte – Författarcentrum Sápmi*. <https://www.tjallegoahte.se/arvostallan-Himlabrand/> (viežžan 15.01.2025).

Sara, Máret Anne 2008. Buotveagalaš sámi girjerevolušuvdna. Ihpil – Láhppon mánáid bestejeaddji. – *Š nuoraidmagasiidna* 47/2008: 32.

Gáldut

Barthes, Roland 1980: Virkelighetseffekten. – *Basar Norsk litterært tidsskrift* (4): 28–33.

Bergman, Elfrida & Lindquist, Sara (doaimm.) 2013: *Queering Sápmi – Sámi mitalusat mat rihkkot norpma*. Davvisámegiela jorgalus: Lea Simma. [Ubmi]: Qub Förlag.

Berg-Nordlie, Mikkel 2024: *En kort introduksjon til samenes historie*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.

Butler, Judith 1990: *Gender Trouble. Feminism and the subversion of identity*. New York: Routledge.

Crenshaw, Kimberle 1991: Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence Against Women of Color. – *Stanford Law Review* 43 (6): 1241–1299. <https://doi.org/10.2307/1229039>

Dankertsen, Astri 2022: The activism of having fun: Young Sámi in urban areas of Norway and Sweden. – Sanna Valkonen & Áile Aikio & Saara Alakorva & Sigga-Marja Magga (doaimm.), *The Sámi World*. London: Routledge. 565–578. <https://doi.org/10.4324/9781003025511-39>

Gaski, Harald 1997: Voice in the Margin: A Suitable Place for a Minority Literature? – Harald Gaski (doaimm.), *Sami Culture in a New Era. The Norwegian Sami Experience*. Kárášjohka: Davvi Girji. 199–220.

Giertsen, Merethe 2002: En minoritet i minoriteten, homofile i samiske miljø og samer i homofile miljø. – *DIN – Tidsskrift for religion og kultur* 4/2002 + 1/2003: 12–19.

- Hansen, Aka 2024: *Manifesti*. Nuuk: Uilu stories.
- Hirvonen, Vuokko 1999: *Sámeeatnama jienat. Sápmelaš nissona bálggis girječállin*. Nákkosgirji. Guovdageaidnu: DAT.
- Hirvonen, Vuokko 2014: Mánngajienat Sápmi: Seksuála ja sohkaellenorpmaid čálmustahtti muitalusaid girjáivuhta (Árvvoštallamat). – *Sámi dieđalaš áigečála* (2): 71–75.
<https://doi.org/10.7557/sda.8312>
- Hunt, Sarah & Holmes, Cindy 2015: Everyday Decolonization: Living a Decolonizing Queer Politics. – *Journal of Lesbian Studies* 19 (2): 154–172.
<https://doi.org/10.1080/10894160.2015.970975>
- Illeris, Knud & Katznelson, Noemi & Simonsen, Birgitte & Ulriksen, Lars 2002: *Ungdom, identitet og uddannelse*. Roskilde: Roskilde Universitets Forlag.
- Justice, Daniel Heath 2018: *Why Indigenous Literature Matters*. Waterloo, Ontario, Canada: Wilfrid Laurier University Press.
- Knoblock, Ina 2022: Sámi feminist conversations. – Sanna Valkonen & Áile Aikio & Saara Alakorva & Sigga-Marja Magga (doaimm.), *The Sámi World*. London: Routledge. 535–550.
<https://doi.org/10.4324/9781003025511-37>
- Korneliussen, Niviaq 2018 (2014): *Homo Sapienne*. Ruotagiela jorgalus: Jonas Rasmussen. Stockholm: Leopard förlag.
- Krange, Olav & Øia, Tormod 2005: *Den nye moderniteten: ungdom, individualisering, identitet og mening*. Oslo: Cappelen Akademisk Forlag.
- Kuokkanen, Rauna 2007: Myths and realities of Sami women : a post-colonial feminist analysis for the decolonization and transformation of sami society. – Joyce Green (doaimm.), *Making space for indigenous feminism*. Black Point, N.S.: Fernwood Publ. Zed Books. 72–92.
- Kyrölä, Kata 2022: Queer Indigenous World-Making in the Sámi TV Comedy *Njuoska Bittut*. – Sanna Valkonen & Áile Aikio & Saara Alakorva & Sigga-Marja Magga (doaimm.), *The Sámi World*. London: Routledge. 551–564.
<https://doi.org/10.4324/9781003025511-38>
- Lakkala, Aletta 2017: «Sápmi may be a quiet place for queer people». – *YLE Sápmi / The Barents Observer* (31.8.2017).
<https://www.thebarentsobserver.com/democracy-and-media/sapmi-may-be-a-quiet-place-for-queer-people/103703> (10.10.2025).
- Lieungh, Erik 2011: Ga seg ut for å være ung og lesbisk samejente på blogg. – *NRK Troms og Finnmark* (04.02.2011). <https://www.nrk.no/tromsogfinnmark/ga-seg-ut-for-a-vaere-samisk-lesbe-1.7492821> (01.06.2025).

- Mattanen, Leena 2016: «Täytyy puhua enemmän. Hiljaisuus ei ratkaise ongelmia.» *Queer-saamelaisten hyvinvoinnin ja pärjäämisen edellytykset*. Pro gradu -dutkamuš, Giellagas instituhtta, Oulu universitehta.
- Nes, Solbjørg Tormodsdatter & Slettan, Svein 2020: Den samtidsrealistiske ungdomsromanen. – Svein Slettan (doaimm.), *Ungdomslitteratur: Ei innføring*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk. 36–54.
- Oskal, Berit Margrethe 2015: *Garra boját ja finna nieiddat. Heteronormativitehta sámi čáppagirjjálašvuodas*. Sámi girjjálašvuoda masterdutkamuš, Kultuvrra ja girjjálašvuoda instituhtta, Humanisttalaš fakultehta, UiT Norgga ártkalaš universitehta. <https://hdl.handle.net/10037/8156> (20.05.2025).
- Skåden, Sigbjørn 2008 = Ihpil 2008: *Ihpil – Láhppon mánáid bestejeaddji*. Evenášši: Skániid girjie.
- Smidt, Jofrid Karner & Vold, Tonje & Oterholm, Knut (doaimm.) 2013: *Litteratursosiologiske perspektiv*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Stubberud, Elisabeth & Vassvik, Tuula Sharma 2024: Queer Sámi Conversations: Making Room for Safer Spaces. – Mathias Danbolt & Britt Kramvig & Christina Hætta (doaimm.), *Searvedoaibma: Art and Social Communities in Sápmi*. Dieđut 1/2024. Guovdageaidnu: Sámi allaskuvla. 18–41. <https://hdl.handle.net/11250/3186845>
- Stueng, Saia Marilena 2024a: «Sisabahkkemat eai leat nohkan». Pragmáhtalaš lahkoneapmi sámi estetihkkii ja kritihkkii nuoraid girjeságastallamiid bokte. – *Sámi dieđalaš áigečála* (2): 27–52. <https://doi.org/10.7557/sda.7946>
- Stueng, Saia Marilena 2024b: Contesting Hegemonic Narratives: The educative power of indigenous Sámi youth's literary reviews. – *Speki. Nordic Philosophy and Education Review* 1 (2): 152–170. <https://doi.org/10.5617/speki.11493>
- Svensen, Åsfrid 2001: *Å bygge en verden av ord: Lyst og læring i barne- og ungdomslitteratur*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Vignoles, Vivian L. & Schwartz, Seth J. & Luyckx, Koen 2011: Introduction: Toward an Integrative View of Identity. – Seth J. Schwartz & Koen Luyckx & Vivian L. Vignoles (doaimm.), *Handbook of Identity Theory and Research*. New York, NY: Springer Science + Business Media, LLC. 1–27. https://doi.org/10.1007/978-1-4419-7988-9_1
- Åstot, Moa Backe 2021: *Himlabrand*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Is there a homecoming?

Queer intersectional representation, identity, and critique in Sámi and Inuit realist youth novels

In this article, I examine the queer intersectional representation and identity negotiation in Sámi and Inuit realist young adult novels, as understood through the responses of young Sámi critics. This thematic analysis demonstrates how realism functions as a literary mode and how it draws the reader's attention to queer issues. The theoretical framework consists of Indigenous and Sámi intersectional queer studies, along with research on the literary characteristics of realist young adult fiction. *Š-nuoraidmagasiidna*, *Girjemiella*, and *Tjállegoahte* evaluate how the novels *Ihpil – Láhppon mánáid bestejeaddji* (Skåden 2008), *Himlabrand* (Åstot 2021), and *Homo Sapienne* (Korneliussen 2018 (2014)) introduce queer protagonists into their societal contexts. Their reception constitutes a distinct decolonial process that illuminates the intersection of being both Indigenous and queer.

Keywords: Sámi criticism, queer studies, Inuit literature, realism, representation, intersectional identity

Saia Marilena Stueng
Sámi University of Applied Sciences
saiams@samas.no